

Müstakil Eylem

Uyku Üzerine 28 Kalem Darbesi

Editör: Tarhan Gürhan

© KARAKARGA YAYINLARI 276

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

MÜSTAKİL EYLEM

Editör: Tarhan Gürhan

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Düzeltili: Seçil Epik

Kapak Tasarımı: Sedat Gösterikli

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1. Baskı: Nisan 2020

ISBN: 978-605-7865-70-0

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumalıoğlu, Mustafa Kutlukhan Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Şişli / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

 karakarga.com

 info@karakarga.com

 karakargayayinlari

 karakargayayinlari

 karakargayayin

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,

Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 40200

İçindekiler

SUNUŞ <i>Uyku ve Başka Teferruatlar</i>	9
SÜMER KRAL DESTANLARI <i>Enmerkar-Lugalbanda</i>	15
ERCAN KESAL <i>Uyku Ölümmüş Meğer</i>	17
FATİH ATİLA <i>Uyku... Büyük Uyku</i> ”.....	23
FUAT SEVİMEY <i>Bilinçaltının ve Uykunun Metni, Finnegan Uyanması</i>	33
İBRAHİM DİZMAN <i>Uyku Hayatın Dili, Rüya ise Edebiyatı mı?</i>	41
MAKBULE ARAS EİVAZİ <i>Gece Trenleri</i>	51
SİBEL YERDENİZ <i>Bana Uykunun Masumiyetini Ver</i>	61
ÖZLEM TÜRE <i>Uyku</i>	73
CAHİT ÖKMEN <i>Hayatı Hayra Yorulan Bir Rüya Gibi Hatırlarken</i>	81
HAKAN AKDOĞAN <i>Uykunun Pamuk Prenses Hali</i>	91
GÜLAYŞE KOÇAK <i>Tatlı Teslimiyet</i>	99
SEMİH GÜMÜŞ <i>Uykunun Diyalektiği</i>	105
ZEYNEP KÖYLÜ <i>‘Uykunun Kıvrımı’ndan Rüyanın Şiirine</i>	111

GAMZE GÜLLER <i>Uyurgezer Dünya</i>	121
HAYDAR ERGÜLEN <i>Uyku, Kardeşim...</i>	127
AHMET GÜRATA <i>Hayallerin Direnişi</i>	135
SEZAI SARIOĞLU <i>Kara Büyü Olarak Uyku</i>	145
FERAY KARA <i>Uyu(ma)mak</i>	157
JÜLİDE OKKALI <i>Uykunun Gizli Hayatı</i>	165
ENİS BATUR <i>Uykusuz Geceler Günler</i>	173
SERHAN ERGİN <i>Ne Seninle Ne Sensiz</i>	177
ETHEM BARAN <i>Uyku Semesi</i>	185
GÜRSEL KORAT <i>Ölümün Kardeşi</i>	191
HAKAN GÜNDAY <i>Perdeler</i>	201
FADİME USLU <i>Ben Japon Balığı</i>	207
FARUK DUMAN <i>Uyanmak</i>	215
MARİO LEVİ <i>Zaman Hâlâ Akiyorsa</i>	219
TARHAN GÜRHAN <i>Uykunun İmkânları</i>	225
<i>Uykucular Hakkında</i>	239

*Hiçbir canlıya beslemediğim kadar büyük bir sevgi beslediğim,
hayatıma renk ve neşe katan,
uyuya uyuya büyüyen,
bir tanecik yeğenim
Ada Gürhan'a,
“iyi uykular” niyetine...*

Sunuş

Uyku ve Başka Teferruatlar

I.

Ve sonra uyuduk...

II.

“Uyku da nereden çıktı?”, diyebilirsiniz. İnsanın en müstakil, en yalın, en masum, en savunmasız, en eylemsizmiş gibi görünen eylemidir uyku. Evet, eylemdir. Başkalarıyla birlikte yatabilirsiniz, ama kendi uykunuzu uyursunuz. Evcil bir eylemdir. Rüyanızdan başka kimse yoktur uykunuzda.

Uykuyla çocukluğumdan beri sıkıntılı bir ilişkim var. Bir türlü yıldızımız barışmaz. Hep çok uyudum, hep farklı zamanlarda uyudum, kimsenin uyumadığı zamanlarda... 29 saat kesintisiz uyuduğum olurdu. Uyumanın da bir adabı var, “Çüş yani!” derler adama. Gençliğimden itibaren gece yaşıyıp, gündüz uyumaya başladım. En çok bunu sevdim. Uyku mesafesi bıraktım yaşamla aramda.

Uyku birçok soruyu barındıran bir hâdise. Uykuya çıkan yollar nelerdir? Bizi nerelere götürür? Uyku her gün başvurduğumuz ama nasılını çok da bilmediğimiz bir mekanizma. Daha çok rüyayı biliyoruz. Elimizde en çok rüya var. Hudutları çok geniş, nasıl işler? Uykudan geriye ya da ileriye doğru akıp gidebilir miyiz? Uykuda neyi ararız? Uykunun bittiği yer uyanıklık mı? Uyuduğum uykular nereye gitti? Uyku bir olasılık mı? Ne zaman başladı? Hep var mıydı?

Sorular akıyor aklımdan: Bana uykuyu yazdıran şey nedir? En başta merak... Uykuda bu kadar zamanımız geçiyor ama tam olarak bilemiyoruz neler döndüğünü. Yarı karanlıkta kalması merakımı daha da artırıyor. Uykunun haritası, sınırları yok, Amerika’daki de uyuyor, sen de uyuyorsun,

eylem aynı. Uykuda geçenler, olup bitenler neler? Uykunun evi neresidir? Nerede yuvalanır? Zihnimizin içinde mi? Emsal uyku var mıdır? Uykunun bize söyledikleri nelerdir? Uyku neyi inşa eder? Yorgunluktan mı yapılmıştır? Yoksa icat mı edilmiştir?

Uykunun dışlıeri nasıl döner? Rüyalar bize neyi gösterir? İkinci bir hayattır uyku, içinden rüyalar geçer. Görgü tanığı olmayan, yalnızca sizin olan rüyalarınız vardır elinizde. Uyku senindir, ama rüyayı yaşadığın dünya belirler. *“İnsanlar uyanırken yalnızca bir tek dünyayı paylaşırlar. Ama uyudukları zaman her birinin kendi özel dünyası olur. Herakleitos’tan sonraki iki bin beş yüz yıl boyunca insanlığın uyku âlemine bakışı hep aynı kaldı: Uyku ölümün küçük kardeşiydi. İçine asla giremeyen ama rüyaların yorumlanması sayesinde yalnızca kıyısından köşesinden şöyle bir bakılabilen bir sırlar âlemiydi.”* A. Alvarez, *Gece/Gece Hayatı, Gecenin Dili, Uyku ve Rüyalar* kitabından.

Uyku sondajı yapmayı denedik bu kitapta. Sonunda uyku denen yarı karanlık seyrin, kendine özgü olduğuna vardık. Her insan gibi uykusu da biriciktir. Biriciktir derken; kullanılmış, ikinci el bir uyku yoktur mesela. Hepsi orijinaldir. “Sahibinden kiralık bir uyku” bulsak da uyusak ya da “Sahibinden Uyunmamış Uykular” satılsa da alsak!

“Askerin ‘uyku sorununu’ çözmek için bugün deniz biyologlarıyla çalışıyorlar. İnsanların aksine beyin loblarını kontrol edebilen balinalar-yunuslar uyumuyor; bir lobları uykuya dalınca diğeri uyanık kalıyor! İnsanoğlu uykusuzluğu başarabilir mi?” (Aktaran, Soner Yalçın/Sözcü Gazetesi/28 Mart 2018) Bu gibi tartışmalar yaşıyoruz bilim dünyasında. Bir vakit gelecek insan belki de uykusuzlaşacak!

En güzelleri hep vakitsiz uykulardır. Her şey masum bir esnemeyle başlar. Sonra uyku dalgası gelir. Kıvrılıverirsiniz. Yorgunsunuz, göz kapaklarınız ağırlaşıyor, uykunun dışından içine geçiyorsunuz. Gerisi senaryosunu beyninizin yazdığı, rejisini hayatın yaptığı rüyanıza kalıyor.

Delik deşik uykular uyuduğumuz az değildir. Yine de uyku gevşemenin en güzel halidir. Başka hiçbir şeye benzemez, tıpkı ölüm gibi. Tek farkı birinden dönebiliyor olman. Bir yığın insanın en çok istediği şey uykuda ölmekmiş. Ölümü yaşamak istemiyor yani. Uyku zaten yarı ölüm. Ölüm içinde ölüm yaşamak istiyorlar!

III.

Uykularımız da hayatımıza dahildir. Uykudan bozma bir hayat yaşıyoruz. İnsan ile uykusu: “Bana nasıl uyuduğunu söyle sana kim olduğunu söyleyeyim” diyecek kadar özgün.

*“bozar korkuyorum uyanmayayım
başka birinin uykusunun ortasına”*

diyor Anita Sezgener, al benden de o kadar.

Ne için ayık kaldığınız önemli, yoksa uyuyun gitsin. Bunca yaşadığımız şeye rağmen hâlâ uykusu gelenler bu kitaptan uzak duracaklardır. Bölmeyelim onların uykularını. Uykudaki/ler uyanıklara sağır çünkü. Uykusu gelen başka kapıya!..

Uykuya yerleşme denemeleri bu okuyacağınız metinler. 24 edebi deneme, Sümer Kral Destanları’ndaki uyku ile ilgili bölümler ve 3 öyküden mürekkep bir bütün bu kitap. Artık uykunun kiracısı olmaktan ev sahipliğine ulaşacağız sanki!? Uykuyu daha görünür kılmak için yazıldılar. Dünyanın en güzel uykuları bu kitabın içinde. Çünkü onları biz uyuduk. Şimdi çağrışimler âlemine gidiyorum. Yatmaya... Uyku gemisi kalkıyor.

IV.

Kendimi sessize aldım. Çok zorlu ama tatlı bir süreçti, uyuya uyuya yaptım bu kitabı. Uykusuzluk da çektim uyku içinde... Hem deneyimleyip hem yazarak... Elinizde tuttuğunuz kitap, 72 yazarla, 1000’den fazla telefon görüşmesi, 2500’den fazla mailleşme sonucu, iki buçuk yıla yayılan; 913 paketten fazla sigara, sınırsız çay ve kahve ve büyük bir heyecanla meydana geldi. Sonuç: Değdi.

Uykusuzluk çeken, “Koltukta uyukluyorum, yatak diken” diyen annemin tatlı taciz atışlarına, ince alaylarına rağmen oldu bu kitap. “Ne yazıyorsunuz şimdi uyku üzerine? Uykun gelince uyursun, geçer gider. Sonra tekrar uyursun” diyordu bana. Uykulu ve eğlenceli bir süreçti. Her yazarla birlikte ben de yeniden yazdım sanki. Aklıma gelmeyen bir yığın yeni düşünce, detay yakaladım onlarda. Her yazı yeni bir heyecan yarattı. Yazarlarımızın hepsi bir ilham yörüngesi oluşturdular.

Tanıl Bora’ya, bu hayalimi anlattığım ilk yayıncı olması, “Sen yap bu kitabı!” diye cesaretlendirmesi ve başını epey didiklediğim için,

Ali Turan Görgü'ye, *Sümer Kral Destanları*'na dikkatimi çektiği için,
Haydar Ergülen'e, kitap hayalinin gerçek olması aşamasında omuz ver-
diği için,

Kutlukhan Perker'e, bu kitabı beğenip yayınlamaya karar verdiği için,
Katkıda bulunan tüm yazarlarımıza ayrı ayrı çokça teşekkür ederim.
Jülide Okkalı'ya, başından beri bu kitaba inanıp, beni her türlü destek-
lediği için illa ki,

"Sen kitap değil Meydan Larus yazsan bu uykunu hâledemezsin" diyen
anneme, daima teşekkürü borç bileceğim. İyi ki varsınız.

Ada Gürhan'ın, oyun zamanlarından da çalarak yazıldı bu kitap.

En çok ona teşekkür ederim. Meraklı ve şapşahane sorular sorduğu
için.

V.

Bir uzun uyku ölüme de benzer, ama bu benzerlik uyanınca ölümden
döner. Eğer aradığınız uykuya ulaşamıyorsa, bir daha uyuyun. İyi uyku
yamuk yapmaz.

Ocak 2020, Ankara
Tarhan Gürhan

Hâmiş: Kitaptaki metinlerin dizilişi, metinlerin elimize geçiş sırasına göre yapılmıştır.
Başkaca herhangi bir kıstas gözetilmemiştir. En adil sıralamanın bu olacağını düşündük.

SÜMER KRAL DESTANLARI*

Enmerkar – Lugalbanda Lugalbanda Dağ Mağarası'nda

1.

2.

3.

.

.

.

198. Onu (Lugalbanda) uyuyan Güneş gibi uyuttu.

.

.

.

.

240. Ey Güneş, ülkemizin çobanı, Karabaşlar'ın babası!

241. Sen uyuyunca insanlar seninle uyuyor,

242. Ey Yiğit Güneş, sen uyanınca insanlar seninle uyanıyor,

.

.

.

327. Sonunda uyku “krala” üstün geldi,

* Sümerce aslından çeviren: Selim F. Adalı – Ali T. Görgü,
(Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları)

328. Uyku, gafletin ülkesidir,

.

.

.

336. Uyku sonunda Lugalbanda'ya üstün geldi.

.

.

.

.

340. Ama "kral" uykuya değil rüyaya yatmıştı,

341. Rüyaya; kapı, sürgülü kapı, engel olmaz,

.

.

.

.

348. Rüyalar Tanrısı Zangara,

.

.

.

.

361. Lugalbanda rüyadan uyandı, titreyerek,

.

.

.

406. Uzun gündüzlerde uyurlar,

407. Dar akşam vakitleri evlere girerler,

408. Uzun süren gün ve kısa süren gece boyu yataklarda uyurlar,

.

.

.

416. Yatak uçlarına ilişip uyurlar

ERCAN KESAL

Uyku Ölümmüş Meğer...

Sabahları telefondaki sesine alışmıştım artık Salih'in:

"Hocam ben geldim. Burda Mimoza'dayım. Acele etmeyin, ben beklerim."

Her zamanki gibi Mozaik yerine Mimoza demeye devam ediyordu ve ben de düzeltmekten vazgeçmiştim artık.

Başlarda daha önce anlattığı torununun hikâyesi üzerinden inceden takılıyordum bu haline.

dört yaşındaki torunu Ece bir şarkı uydurmuş Salih'in doğum gününde: "Ah benim dedem, çok ekmek yiyen dedem!" nakaratıyla devam eden bir şarkı. Akıllı telefonundan oynattı videoyu, pek şirin bi velet.

"Torun haklı Salih Bey, senin bu hallerinin hepsi çok ekmek yemekten"

Torun bahsi geçince zaten akan sular duruyor, yol boyu ondan söz ediyor, bende sessizce dinliyordum.

O sabah yine Mimoza'nın önünden bindim arabaya. Bir süre sessizce gittik.

Bitmeyen telefonlarımdan biri daha çaldı ve her zamanki serzenişlerime başladım:

"Valla kardeş uykuya bile vaktim yok. Ne olur daha sonra yapalım o işi."

Telefonu kapattıktan bir süre sonra, Salih gözünü yoldan hiç ayırmadan mırıldanır gibi konuştu:

“Uyumak ölmekmiş aslında hocam, ben yeni anladım!”

Şöyle bir baktım.

Bizim setin emektar şoförü Salih ellisinden sonra filozof mu olmaya karar vermişti?

“Nası yani!” demişim gayri ihtiyari.

Sorumun cevabı için değil de kaldığı yerden muhabbete devam eder gibi konuştu:

“Bunca yıl yaşadım da öğrenememişim; meğer uyku ölümüş, uyutulmak da ölmek.”

İlk o an fark ettim, gözleri kıpkırmızıydı Salih’in.

Bir süre öylece gittik. “Salih kardeş nerden çıktı bu laflar?” demeye de cesaret edemiyordum doğrusu. Sanki, az sonra anlatacaklarının öncü sesleriydi bunlar.

Derin bir iç geçirdi sonra.

“Aslında hiç iyi değilim hocam. Çok dertliyim. Bilmiyorum bu dert nasıl çıkar gider benden. Eskiden olsa bizim köyün tepesinde yüksekçe bir yayla vardı. Böyle düzlük bi yer. Oraya çıkar bi taşın üstüne oturur doya doya ağlardım. O iyi gelirdi bana. Onu yapmak istiyorum ama nereye giderim nası yaparım bilmiyorum.”

Uzandı vites kutusunun yanındaki paketten bi sigara aldı, yavaşça yaktı montun cebinden çıkardığı çakmakla. Derin bi nefes... Dışarıya çok az bi duman koyverirken başladı anlatmaya:

“Geçen gece hocam, geç saatlere kadar sürdü set. Patron Ev’de çalıştık, biliyorsunuz o mekânı Reşadiye’den çıkınca tepedeki büyük ev. Neyse, saat kaç bilmiyorum ama epey geç bi saatti, prodüksiyondan Hamdi geldi, dedi: “Salih Abi öbür ekipten bir oyuncu var,onu Çekmeköy’den alıp evine bırakır mısınız?” “Tabii!” dedim, çıktım yola. Hava iyice karanlık. Allah var yavaş da gidiyorum.

Tam ana yola çıkacağım ırice bir köpek geldi, önce arabanın üzerine doğru bi hörelendi, yavaşladım biraz. Arkasında yavruları. 5 tane... Hepsi de siyah. Nasıl tatlılar ama. İyice yavaşladım artık, çekildim yolun kenarına. Bırakayım geçsinler. Seninki havladı mavladı, uzaklaşınca da tamam dedim gittiler, yavrular da arkasından. 3-5 metre gittim gitmedim, bi kütürtü geldi arka sağ tekerden. Hemen durdum. İndim baktım ki, bi tane yavru tekerin kenarında yatıyor. Altına almış araba. Meğer yavru 6 taneymiş. Demek ki o geride kalmış, biz de görmemişiz. Siyah küçük bi yavru. Hemen koştum kaldırdım tabii. Baktım boynunun kenarından bi kan sızıyor. Temizledim peçeteynen falan. Aldım arabanın içine, bastım gaza. Aradım Hamdi'yi yoldan, benim acil bi işim çıktı, sen başka birini gönder oyuncuya.

Daha önceden gelip giderken bi köpek barınağı vardı, görüyordum bazen. Dedim oraya gideyim, nasılsa bi veteriner falan vardır. Neyse, son sürat vardım barınağa. Yaşlı bi bekçi kapıda dikiliyor. “Burda veteriner falan olmaz” dedi.”Ben de gideceğim zaten birazdan, işim bitti.”

Az durdu, bi düşündü, “Belki,” dedi “Alemdağ girişinde kedi köpek maması satan bi market var. Onun üst katında bi veteriner vardı. Hâlâ orda mı bilmiyom, bi de oraya bak, varsa orada vardır.”

Bastım gaza. Buldum da. Hakkaten varmış. Bi tane efendiden bir delikanlı. Veterinermiş. Anlattım durumu. Köpek de kucağımda inleyip duruyor. Neyse baktı etti, muayenesini falan. Dedi, iç kanama olabilir film çekmemiz lazım. Çekin dedim. Ne gerekiyorsa yapın.

Aldılar götürdüler yavruyu. Ben de dışarı çıktım bi sigara içeyim. Gözümden de uyku akıyor. Şu iş bitsin hayırlısıynan da izin alıp gideyim yatayım diyorum kendi kendime. Sigaram bitti, içeri girdim. Veteriner “Arka iki bacağı kırılmış bunun!” dedi. Ne

yapacağız? Alçıya falan mı almak lazım?

“Yok!” dedi, “bunların kırığı tutmaz. Atların eşeklerin bi de köpeklerin.”

Öyle bakıyorum yüzüne. Köpek bu arada inliyor. Allahım, nasıl üzülüyorum. Ne yapmak lazım?” dedim. Dedi, “İsterseniz uyutalım!”

Uyutalım, diyince içime bi ferahlık geldi. Hah! dedim, uyuyunca acısı biraz diner. Uyanınca da artık alır eve götürürüm. Orda bi çaresine bakarız. Aklımdan bizim sınıkçı İbrahim Abi geçiyor. Onun sabunlu ballı bi sargısı vardır. Yeğenin kolunu sardırıyordım, barfıkste sallanırken düşmüş kırmıştı da kolunu, iki haftada eskisinden iyi olduydu oğlanın kolu. Ona götürürüm, kesin halleder.

Bi de, rahmetli ebem bi tarafım ağrıdığına, “Yat uyu oğlum, uyku halleder”derdi.

“Tamam” dedim, “Uyutalım!”

Tam o sırada telefon çaldı, arayan Hamdi, “Salih Abi gelirken bana bankamatikten 300 lira para çek getir, mutfaktaki çocuklardan birine para vercem.”

Olur dedim, çeker getiririm.

Veterinere de ben dedim hemen geliyorum, siz uyutun.

Aşağıya indim. Bankamatikten parayı çektim vardım Hamdi’nin yanına. Suratımı pek kötü görmüş. Ne oldu Abi dedi. Anlatım. Yavruyu veterinere götürdüğümü falan. Eee dedi sonra.

Sonrası, kırılmış bacakları ama bi çaresine bakacağım eve götürüp. Şimdi uyutacaklar biraz.

Hamdi bi şaşırıldı önce, yüzüme baktı, durumu anlamış olacak ki, Abi uyutacaklarsa yapacak bi şey kalmaz. Öldürecekler demek ki!

İçimde çıt diye kırıldı bi şey.

Ne diyosun Hamdi, ne demek kardeşim öldürmek dedim.

Uyutmak öldürmek demek abi keşke öyle söylemeseydin!

Arabayı tek tekerle çıkarmışım avludan, nasıl döndüysem artık. “Abi delirmiş gibi gittin, çok korktum bi şey olacak sana diye” dedi Hamdi, sonradan.

Veterinere nasıl gittiğimi hâlâ bilmiyorum hocam. Orası kopuk. Orda film yok. Veterinere çıkarken merdivenden bağıırıyor-muşum, Uyutmayın uyutmayın!

İçeri girdim, benim yavru orda masanın üzerinde sessiz sedasız yatıyor.

Hemşire kızın üstüne koştum. Kızcağız, “Amca biz onu uyut-tuk çoktan!” demez mi.

Oraya sandalyeye çöktüm kaldım. Dizim kasılmaya, yüzüm se-yirmeye başladı. Kalbim yerinden çıkacak gibi atıyor. Bi şey de di-yemiyorum. Neyse bi bardak su getirdiler. İçtim. Yavruyu bi torba-ya koyup verdiler elime, çıktım ordan. Eve geldim. Uyandırmadım hanımı. Güzelce sardım sarmaladım balkonun altına gömdüm gece yarısı.

İçeri giremedim hocam. Gece uyuyamadım. Uyuyunca afeder-sin ölecekmişim gibi geliyordu.

Sabaha kadar dolandım kapının önünde.

Bu da böyle bi keder işte hocam. Bu yaştan sonra nasibimize bu da düştü, ne yapalım. Yavruyu uyutun demeyecektim hocam, ben ona ölünceye kadar evde bakardım n’olacak. Ama bilmiyordum ki.Uyku ölümümüş meğer. Uyutmak öldürmekmiş nerden bileyim.”

Salih’in hikâyesi bitmişti. Yüzümü arabanın sağ kapı camına dayadım iyice. Gizlice sildim gözyaşlarımı. Sonra dönüp bakmaya cesaret edemedim yüzüne.

Sessizce yol aldık.

Hiç konuşmadan, otobandaki yüzlerce aracın arasından, şeh-rin kalbine doğru giderek hızlandık...

FATİH ATİLA

“Uyku... Büyük Uyku”

“Gider geyikli gecelerde uyurduk”

Turgut Uyar

“Uyku” dendiğinde aklıma ilk olarak yıllar önce, gençliğimde okuduğum William Faulkner’in “Sanctuary” adlı romanı geldi. Türkçeye “Kutsal Sığınak” olarak çevrilmişti... Sözlük anlamı ‘Mabed’ denebilir.

Uyku benim için Mabed’den ziyade bir sığınaktır... Hatta kutsal bir sığınaktır. Bunun hikâyesine döneceğim.

Uyku üzerine birkaç düşünce... Ancak öncelikle “uyku” imgesi, kelimesi, anlamı, izi, yaşamdaki ve yaşam ötesindeki yeri üzerine neler düşünülebilir, söylenebilir?

“Uyku ve büyük uyku”. Gündelik sonlu uyku ve sonsuz uyku. İnsanoğlunun akli erdiğinden, değerler oluşturduğundan bu yana “varlık olarak” insanı bu kadar rahatlatan bir eylem ve metafizikle bu kadar iç içe bir başka imge, anlam, kavram yok sanırım.

Bilgelik dünyasal bir durum, insana özgü. Aşk yine yaşamda yer bulur ama varlığı tartışmalı, öteki dünyada yeri var mıdır?.. Hatta öteki dünya var mıdır? Bilemeyiz, bilen bilir. Sevgi yine canlılara ait bir durum sanırım. Tutku yine öyle, öte dünyada yeri nedir, var mıdır bilinmez...Temaları artırabiliriz.. ama bu kadarı

yeterli. Canlıların “uyku durumu” ve yok oluşlarının bize göre “sonsuz uykusu” keşişiyor, hem de çok rahatsız etmeden, yumuşakça bazen ikisi arasında bir geçiş de istenir durumda.

“Öldünüz, büyük uykudaydınız, böyle şeyler sizi rahatsız etmedi ve su, rüzgâr ve havayla aynıydı, sanki büyük uykudaydın, nasıl öldüğün veya nereye düştüğünün acımasızlığını önemsemiyorsun...” (*Big Sleep*, Raymond Chandler)

Abdurrezzak Newfel, “Bilimin, uykunun geçici bir ruhsal ayrılış, ölümün kalıcı bir ayrılış olduğunu tasdik ettiğini” söyler. Yani yine uyku ve büyük uyku. Üstelik küçük uykunun yan ürünleri de var insanoğlunu meşgul eden, yoran, eğlendiren.

“Uyandığında iki seçeneğin var; tekrar uyuyup bir rüya görmek veya uyanıp rüyanın peşine düşmek” der, Herakleitos.

Çağdaş yorumların en yaygınlarından biri ise gelecekte yeniden dirilmeye delil olacak uyku ve ölüm arasındaki benzerlik... Uyurken ölürsünüz, uyandığınızda yeniden dirilitilirsiniz. Uyku bazen ölümün bir tecrübesi olarak tanımlandığından o her ikisi de farklı önemde iki ölüm gibi görülür. Burada küçük uykunun ölümüne karşı insanoğlunu hazırlayıcı, alıştırmacı, iyileştirici bir yanı olduğundan söz edebiliriz. Bu yanıltıcı durum insanın ölüm karşısında korkusunu hafifletmeye yarayabilir. Üstelik bir de öte dünya inancınız varsa sizden iyisi yoktur.

Basit bir taramayla, Antik Ege Uygarlığı’nda “Uyku Üzerine” Straton’un, ”Uyku ve Düşler Üzerine” Theoprastos’un metinleri olduğunu öğreniyoruz. Ama ne dediler, nasıl ele aldılar? Bu metinlerin sadece yazıldığı mı biliniyor, yoksa metinlerin tamamı bugün okunabilir halde mi bilemiyorum.

Yine Kutsal kitapların önemli temalarından birinin “uyku” olduğunu biliyoruz. Derin düşünce, dilekler ve sanırım vahiy için bir durak uyku hali... İnsan zihninin iyi çalıştığı, arındığı ve fizik

ötesi düşüncelere uygun olduğu an sanırım. “İstihareye yatmak” da buradan türemiş olabilir, orada bir de ‘rüya görmek fiili’ devreye giriyor.

Uyku, masumiyettir. Uyuyan insan ne iyidir ne de kötüdür. Çünkü hiçbir şey yapamaz. O, uyuduğu sürece sanki sonsuz bir edilginliğe yargılıdır. Ve işte o yüzden uyku, masumiyettir.

Ansiklopedist, üretken romancımız Ahmet Mithat Efendi’nin de “uykuya dair” bir kitabı olduğunu öğrendim.

Uyku zor zanaat... Uyku tazeleyici bir mola olarak görülebilirken aynı zamanda gerilimli insanoğlunun önüne çıkan bir engel de olabiliyor.

“Hiç uyuyamıyorum” diyor Goethe’nin Faust’u. Bütün ontolojik sorunlarını bir cümlede özetliyor.

“Uyku zeki insanların lanetidir”, diyen Einstein, Faust’un sorunsalını başka bir şekilde ifade ediyor.

“Kolay bir sanat değildir uyumak. İyi bir adın ve küçük bir hazinen olmazsa iyi uyunmaz”, der Nietzsche ve bir koşul ileri sürer; “İyi uyumak için kişide bütün erdemlerin bulunması gerekir” ve devam eder, “Erdemleri de tam vaktinde uykuya yollamak” gerek.

Ve başka bir yerde onu ululandırır, “Erdemler hakanı uykudur” der.

W. Shakespeare işi ileri götürür, “Kimse uykuyu öldürmesin artık, Macbeth uykuyu öldürdü” der.

“Uyku barınsın gözlerinde, barış da gönlünde” diye sürdürür repliklerini, uykunun barış getireceğinden söz eder ve ekler, “Uyku bulunmaz kaygının barındığı yerde.”

Uyku sığınağımdır...

Uyku hem atalarımın hayatında hem de bizim ailemizde hep değer verilen bir şeydi. Büyük Menderes Havzası’nın çevresinde, yüksekte kalmış bir yayla köyüydü yurdumuz. Babam köyümüzün